

Nefndarálit

um tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum fyrir árin 2020–2023.

Frá allsherjar- og menntamálanefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Steinunni Valdísí Óskarsdóttur og Þórdísí Höddu Yngvadóttur frá forsætisráðuneyti, Jón Fannar Kolbeinsson frá Jafnréttisstofu, Þórunni Sveinbjarnardóttir frá Bandalagi háskólamanna, Sigrúnu Birnu Björnsdóttir og Hönnu Björgu Vilhjálmsdóttur frá Kennarasambandi Íslands, Heiðrúnu Björk Gísladóttur frá Samtökum atvinnulífsins, Dofra Hermannsson frá Félagi um foreldrajafnrétti, Dagnýju Aradóttur Pind frá BSRB, Guðjón Bragason og Tryggva Þórhallsson frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Kolbrúnu Þ. Pálsdóttur og Hönnu Ragnarsdóttur frá menntavísindasviði Háskóla Íslands, Daníel E. Arnarson frá Samtökunum '78, Brynhildi Heiðar- og Ómarsdóttur og Tatjönu Latinovic frá Kvenréttindafélagi Íslands og Maríönnu Traustadóttur frá Alþýðusambandi Íslands.

Nefndinni bárust umsagnir frá Alþýðusambandi Íslands, Bandalagi háskólamanna, BSRB, Félagi um foreldrajafnrétti, Jafnréttisstofu, Kennarasambandi Íslands, Kvenréttindafélagi Íslands, menntavísindasvið Háskóla Íslands, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Samtökum atvinnulífsins og Samtökunum '78.

Þingsályktunartillagan er lögð fram skv. 11. gr. laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. 10/2008, og felur í sér sjöndu framkvæmdaáætlun íslenskrar ríkisstjórnar í jafnréttismálum. Framkvæmdaáætlunin skiptist í sex kafla og þar eru kynnt 24 verkefni sem ætlað er að vinna að markmiði laganna um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla í íslensku samfélagi. Í fyrsta sinn birtast í áætluninni aðgerðir sem snerta málefnasvið allra ráðuneyta. Þótt ekki sé hægt að líta á framkvæmdaáætlunina sem tæmandi upptalningu á þeim verkefnum sem unnið er að í þágu jafnréttis birtast skýrt í áætluninni áherslur og forgangsröðun stjórnvalda á sviði jafnréttismála.

Fjármögnun og fjölpættar breytur jafnréttis.

Við umfjöllun nefndarinnar var lögð áhersla á mikilvægi þess að til aðgerðanna yrði veitt nægilegt fjármagn. Að auki var bent á að stórum hluta aðgerða væri ætlað að rúmast innan fjárhagsramma þess ráðuneytis sem bera aðtti ábyrgð á aðgerðinni.

Þá telur nefndin tilefni til að fjalla um fjölpættar breytur jafnréttis. Nefndin telur mikilvægt í ljósi gildistöku laga um kynrænt sjálfræði, nr. 80/2019, að taka fram að áætlun þessari er ætlað að taka til fólks af öllum kynjum þar sem við á. Heildarendurskoðun laga nr. 10/2008 er hafin og er það von nefndarinnar að við þá endurskoðun verði tekið tillit til fjölbreytileika kynjanna og kynvitundar. Enn fremur minnir nefndin á að þegar unnið er að jafnréttismálum er mikilvægt að hafa til hliðsjónar stöðu sérstaklega viðkvæmra hópa, til að mynda fatlaðs fólks og fólks af erlendum uppruna.

Stjórnsýslan.

Við meðferð málsins aflaði nefndin upplýsinga um starfshlutfall jafnréttisfulltrúa ráðuneyta og í ljós kom að mikill misbrestur er á því að skilgreint sé hversu stórum hluta starfs viðkomandi starfsmanns skuli varið til slíkra verkefna. Jafnréttisfulltrúar sinna allir öðrum störfum í ráðuneytum samhliða verkefnum jafnréttisfulltrúa sem hefur fjölgað umtalsvert. Í 3. verkefni er lagt til að starfsreglur og starfsáætlun jafnréttisfulltrúa verði endurskoðuð. Nefndin telur endurskoðunina brýna þar sem mikilvægt er að skýr rammi sé utan um starf jafnréttisfulltrúa og beinir því jafnframtil ráðuneytanna að skilgreina hversu hátt hlutfall af starfi þess sem sinnir hlutverki jafnréttisfulltrúa sé ætlað til þeirra vekefna.

Jafnréttisfulltrúum ber skv. 13. gr. jafnréttislaga að senda Jafnréttisstofu árlega greinar- gerð um stöðu og þróun jafnréttismála á málfnasviði viðkomandi ráðuneytis og er það hlutverk þeirra áréttuð í framkvæmdaáætluninni. Við meðferð málsins óskaði Jafnréttisstofa eftir því að hlutverk stofnunarinnar við vinnslu skýrslunnar yrði skýrt. Samkvæmt upplýsingum frá forsætisráðuneyti er hlutverk Jafnréttisstofu eingöngu að sjá til þess að yfirliti sé skilað en það sé hlutverk þess ráðherra er fer með jafnréttismál að leggja mat á stöðu verkefna framkvæmdaáætlunar í jafnréttismálum skv. 10. gr. jafnréttislaga. Þá sé það á höndum jafnréttisfulltrúa í samstarfi við starfsmann Jafnréttisstofu að fylgja eftir og tryggja framgang aðgerða í hverju ráðuneyti fyrir sig.

Vinnumarkaður – launajafnrétti kynjanna.

Fyrir nefndinni komu fram sjónarmið um að ákjósanlegt væri að fulltrúar aðila vinnumarkaðarins og sveitarfélaga ættu sæti í stýrihópi Stjórnarráðsins um vottunar- og faggildingarmál sem fjallað er um í a-lið 8. verkefnis. Í hópnum sitja fulltrúar atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis, fjármála- og efnahagsráðuneytis, forsetisráðuneytis og Jafnréttisstofu. Stýrihópurinn var stofnaður í kjölfar tilkomu lagaskyldu um jafnlaunavottun að ósk ráðherranefndar um jafnréttismál. Stýrihópnum var falið að skoða álitamál sem kynnu að koma upp við innleiðingu á jafnlaunastaðlinum og vottun jafnlaunakerfa. Hópurinn hefur tekist á við ýmis álitamál og skilgreint viðmið og fyrirmæli um framkvæmd vottunar fyrir vottunaraðilum. Samkvæmt upplýsingum frá forsætisráðuneyti hefur það fyrirkomulag gefist vel að hafa hópinn skipaðan sérfræðingum innan Stjórnarráðsins með sérþekkingu á jafnlaunavottun og ekki er tilefni til að taka inn fleiri aðila að sinni. Þá er yfirstandandi vinna við heildarendurskoðun jafnréttislaga þar sem m.a. er fjallað um jafnlaunavottun og er við hana haft mikil samráð við hagsmunaaðila. Í starfshópnum sem fjallar um launajafnrétti og vinnumarkað sitja m.a. fulltrúar SA, BHM, ASÍ, BSRB og Sambands íslenskra sveitarfélaga. Enn fremur hefur skrifstofa jafnréttismála gætt að samráði og samstarfi við helstu hagsmunaaðila um álitaefni tengd jafnlaunavottun, bæði við heildarendurskoðun á jafnréttislögum og í stýrihópnum. Nefndin telur að framangreindu virtu ekki tilefni til að leggja til breytingar á skipan stýrihópsins.

Í a-lið 9. verkefnis er kveðið á um að kanna skuli forsendur fyrir skipan samráðshóps stjórvalda og aðila vinnumarkaðarins um launajafnrétti og jafnrétti á vinnumarkaði. Við umfjöllun málsins kom fram að hópurinn sem starfaði á árunum 2012–2018 hefði í raun ekki verið lagður niður heldur fjarað út. Þá gætti mikillar ánægju meðal umsagnaraðila um starf hópsins og lýstu margir aðilar sem sátu í hópnum yfir vilja til að sitja í nýja samráðshópnum. Nefndin telur því fullkannaðar forsendur fyrir að skipa á ný slíkan hóp og leggur til að í áætluninni verði afdráttarlaust kveðið á um að skipa skuli hópinn.

Við meðferð málsins komu fram sjónarmið um að innleiðing jafnlaunastaðals dýgði ekki til að uppræta launamun kynjanna og nauðsynlegt væri að rannsaka orsakir hans betur.

Starfshópurinn væri tilvalinn vettvangur fyrir slíkar rannsóknir og var bent á fjölda aðgerða í greinargerð. Jafnframt var rætt um þingsályktun um þjóðarsátt um bætt kjör kvennastéttu sem var samþykkt 11. júní 2018. Þar ályktaði Alþingi að fela fjármála- og efnahagsráðherra að efna til viðræðna við aðila vinnumarkaðarins og fulltrúa sveitarfélaga um leiðir til að tryggja jafnræði við launasetningu ólíkra starfstéttu hins opinbera. Samkvæmt þingsályktuninni átti að ráðast í greiningu á launakjörum fjölmennra kvennastéttu í samanburði við aðrar stéttir með sambærilega menntun og ábyrgð sem starfa hjá hinu opinbera og gera á grundvelli þeirrar greiningar sérstakan kjarasamning um leiðréttingu á kjörum þessara stéttu. Nefndin vekur athygli á að þessi vinna er ekki hafin og telur að verði framangreindur starfshópur settur á fót sé tilefni til að fela honum að annast framkvæmd ályktunarinnar.

Mikil umfjöllun var um lengingu fæðingarorlofs og nauðsyn þess að brúa bilið milli dagvistunar og orlofs. Nefndin bendir á að nú þegar hefur verið mælt fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um fæðingar- og foreldraorlof þar sem lagt er til að fæðingarorlof verði lengt í skrefum. Jafnframt hafa fjárlög verið samþykkt þar sem gert er ráð fyrir fyrsta skrefi að lengdu fæðingarorlofi.

Kynbundið og kynferðislegt ofbeldi.

Í kafla C er að finna nýmæli þar sem lagt er til að á framkvæmdatíma áætlunarinnar verði annars vegar unnið að stefnumarkandi landsáætlun um framfylgd Istanbul-samningsins og hins vegar um ítarlegar rannsóknir á jafnrétti innan lögreglunnar og hvernig bæta megi hlut kvenna í stéttinni. Nefndin telur jákvætt að ráðast eigi í þessi verkefni og hvetur til þess að tryggt verði að unnið verði að úrbótum í samræmi við þær tillögur sem leggja á fram samkvæmt áætluninni um hvernig tryggja megi fjölgun kvenna og fjölbreytileika í starfsliði lögreglu, sem og að bæta vinnumenningu innan lögreglunnar.

Jafnrétti, menntun og menning, íþróttu- og æskulýðsstarf.

Við meðferð málsins komu ítrekað fram athugasemdir þess efnis að annar ábyrgðaraðili liðar 15,1, karlar og kennsla, samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólastjórnenda, hefði verið lagður niður en fyrirhugað væri að annað ráð tæki til starfa sem tæki við a.m.k. hluta verkefnanna. Nefndin leggur því til að mennta- og menningarmálaráðuneytið verði eitt ábyrgt fyrir verkefninu en geti væntanlega eftir atvikum leitað til arftaka samstarfsráðsins um starfsþróun. Þá leggur nefndin jafnframt til í samráði við ráðuneytið að í d-lið verkefnisins verði lagt til að unnið verði úr fyrirliggjandi tillögum um hvernig auka megi gæði og samhæfingu starfsþróunar og bæta starfsumhverfi kennara til frambúðar.

Í lið 15,4 er fjallað um að jafna þurfi þáttöku kynja í öllum þáttum félagslífs framhaldsskóla, auk nemenda af erlendum uppruna og fatlaðra nemenda. Fram kemur að aðgerðirnar skuli móta í samvinnu við Samband íslenskra framhaldsskólanema. Nefndin telur að hluti samvinnunnar við SÍF skuli felast í að efla nemendafélög sem lýðræðislegan vettvang. Allir þættir skipulagðs félagslífs í framhaldsskóla heyri undir nemendafélög og þau séu hornsteinninn að góðum skólabrag.

Í 16. verkefni er lagt til að jafnrétti og öryggi í skólum og íþróttu- og æskulýðsstarfi verði aukið með því að fræða um og uppræta kynbundna mismunun, kynferðislega áreitni, hótanir og ofbeldi. Í umsögn Kennarasambands Íslands kom fram að skólakerfið væri tæki til að hafa áhrif á jafnréttisvitund almennings til hins betra og nauðsynlegt væri að fræðsla nemenda sem og menntun kennara yrði efld. Nefndin áréttar það sem fram kom nefndaráliti hennar um áætlun fyrir árin 2019–2022 um aðgerðir gegn ofbeldi og afleiðingum þess að löngu sé orðið tímabært að efla kennslu um kynheilbrigði, kynhegðun, samþykki og mörk á öllum skóla-

stigum. Jafnframt þurfi að athuga hvort kenna þurfi kynjafræði á öllum skólastigum. Það er mat nefndarinnar að aukin fræðsla í þessum efnunum hafi jákvæð áhrif á jafnréttismál almennt og sé sérstaklega til þess fallin að draga úr kynbundinni mismunun og ofbeldi.

Fyrir nefndinni komu fram sjónarmið um að þörf og vilji væri til að mennta nemendur í kennaranámi sérstaklega í kynjafræði. Slík menntun væri ekki síst mikilvæg í því skyni að gæta samræmis í kynjafræðikennslu í skólum sem og að efla þekkingu á jafnréttismálum.

Karlar og jafnrétti.

Í kafla E um karla og jafnrétti eru lögð til tvö verkefni, þ.e. vitundarvakning um ábyrgð og hlutverk karla í tengslum við #metoo og svo rannsókn á bágri notkun karla á Heilsuveru – rafrænni þjónustugátt. Við umfjöllun málsins var vakin athygli á að nauðsynlegt væri að karlar tækju þátt í jafnréttisbaráttu á sínum eigin forsendum Nefndin tekur undir þau sjónarmið og hvetur til þess að sjónarhorn karla verði einnig skoðað í þeim verkefnum framkvæmdaáætlunarinnar þar sem það á við.

Alþjóðastarf.

Í síðasta kafla áætlunarinnar er lögð áhersla á breytta neysluhætti með kynja- og umhverfissjónarmið að leiðarljósi, þátttöku karla í jafnréttismálum í alþjóðastarfi, innleiðingu jafnréttisvottunar í þróunarsamvinnu og jöfn tækifæri kynjanna í alþjóðaviðskiptum.

Lokaorð.

Nefndin lýsir yfir stuðningi við framkvæmdaáætlun þessa og telur að markmið hennar séu raunhæf og til þess fallin að bæta umhverfi jafnréttismála. Þá áréttar nefndin mikilvægi þess að hverri aðgerð verði tryggt nauðsynlegt fjármagn.

Til viðbótar við þær breytingar sem hafa verið útskýrðar í nefndaráliti þessu eru gerðar nokkrar breytingar tæknilegs eðlis. Leggur nefndin til að frumvarpið verði **samþykkt** með breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Páll Magnússon var fjarverandi við afgreiðslu málsins en skrifar undir álítið í samræmi við 4. mgr. 18. gr. starfsreglna fyrir fastanefndir Alþingis.

Alþingi, 6. desember 2019.

Páll Magnússon, form.	Bjarkey Olsen Gunnarsdóttir, Anna Kolbrún Árnadóttir. frsm.
--------------------------	--

Birgir Ármannsson.	Guðmundur Andri Thorsson. Jón Steindór Valdimarsson.
--------------------	--

Steinunn Þóra Árnadóttir.	Þórarinn Ingi Pétursson. Þórhildur Sunna Ævarsdóttir.
---------------------------	---